

8. Некрошюс В. Гражданско-процессуальная реформа в Литве / В. Некрошюс // Российский ежегодник гражданского и арбитражного процесса. – 2004. – № 2. – С. 170–193.

9. Kodekspostępowania cywilnego: Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://isap.sejm.gov.pl>.

10. Арбитражно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 24.07.2002 г. № 95-ФЗ в ред. от 01.07.2017 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_37800.

11. Хозяйственный процессуальный кодекс республики Беларусь от 15.12.1998 г. № 219-3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kodeksy.by/hpk>.

ІВАНЮТА Н. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
та публічного адміністрування
економіко-правового факультету
(Маріупольський державний
університет)

УДК 346.93

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

У статті проведено дослідження теоретичних питань інформаційної функції господарського процесуального права, виокремлено загальні напрями її прояву, визначено завдання та специфіки відносно інших функцій права; окреслено основні принципи реалізації.

Ключові слова: інформаційна функція, господарське процесуальне право, правова інформація, господарське судочинство.

В статье проведено исследование теоретических вопросов информационной функции хозяйственного процессуального права, выделены общие направления ее проявления, определены задачи и специфика относительно других функций права; определены основные принципы реализации.

Ключевые слова: информационная функция, хозяйственное процессуальное право, правовая информация, хозяйственное судопроизводство.

The article studies to educational the theoretical issues of the information function of commercial procedural law, the general directions of its manifestation are specified, tasks and specifics are determined with respect to other functions of law; outlined the main principles of implementation.

Key words: information function, commercial procedural law, legal information, commercial legal proceedings.

Вступ. Актуалізація розкриття суті та значення інформаційної компоненти в суспільстві загально зумовлена трансформацією її ролі як у питаннях будівництва правової держави, громадянського суспільства, так і в площині захисту інтересів громадян та суб'єктів господарювання.



Стилістика досліджень у цьому аспекті поступово концентрується щодо можливостей інформатизації в правовому полі та її функціонального прояву. Популяризація функціонального підходу в наукових дослідженнях детермінує сучасний інтерес до поняття, змісту та реалізації інформаційної функції права, яка своєрідно проявляє себе в процесуальній сфері.

Доцільність розгляду функцій господарського процесуального права взагалі та інформаційної функції зокрема додатково прослідковується в умовах проведення судової реформи в частині масштабного оновлення процесуального законодавства.

Деякі питання змісту та типології інформаційної функції досліджували Антошина І.В. [1] Скакун О.Ф. [2], Гуржій Т.О. [3] та інші вчені.

Постановка завдання. Метою статті є загальнотеоретичне дослідження інформаційної функції господарського процесуального права (далі – ГПП).

Результати дослідження. Процеси отримання, ознайомлення та передачі правової інформації займають ключове місце в існуванні та реалізації будь-якої галузі права своїх завдань, у площині належного інформаційного впливу на суспільні відносини. Дослідження цих процесів напругу пов'язані з інформаційною функцією права, яка, у свою чергу, залежно від галузевості набуває змістовної особливості та форм реалізації.

Представники юридичної науки різноаспектно позначають роль та місце інформаційної функції в системі функцій права. Так, Радько Т.Н. зазначає, що інформаційна функція права має лише допоміжну роль і відноситься до неосновних соціальних функцій права [4, с. 274]. Скакун О.Ф. вважає, що інформаційно-пізнавальна функція полягає в інформуванні громадян, у чому проявляється соціальна природа права; його здатність впливати на волю, свідомість і психіку людини, реалізуватися через сприйняття людьми [2, с. 248]. Бачило Н.Л. підкреслював, що право тільки тоді буде виконувати свою роль і соціальне призначення в суспільстві, коли буде ефективно реалізовуватися інформаційна функція права [5].

Зміст інформаційної функції розкривають через визначення: наміченої законодавцем мети правових норм; у вказівці на типові зразки життєвих ситуацій, за яких суспільні відносини, що впорядковуються, виникають, змінюються, припиняються; загальних правил поведінки учасників цих відносин; в узагальненому дозуванні юридичних засобів, покликаних забезпечити виконання таких правил; необхідних випадків того суб'єктного складу, на які поширюються встановлювані норми права [6, с. 205].

Слід зазначити, що в галузевих дослідженнях тема інформаційної функції не отримала широкої уваги. У цій тематиці заслуговує на увагу наукові результати Матійко М.В., який в авторефераті дисертації за спеціальністю 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» визначав інформаційну функцію цивільного права як інформаційний напрямок впливу цивільного права на суспільні відносини та інформаційне соціальне призначення цивільного права [7, с. 18]. Гуржій Т.О. виділяв інформаційну функцію серед загально-соціальних функцій адміністративно-процесуальної галузі через категорію формальної визначеності [3, с. 125].

Як вбачається з вищезазначеного, спільним знаменником в працях представників загальної теорії права, вчених-цивілістів, процесуалістів є теза щодо соціальної сутності інформаційної функції.

Протилежну думку щодо «юридичності» інформаційної функції висловила Антошина К.Д., яка зазначила, що ця функція є основною юридичною функцією права, яка діє постійно, без обмеження часом та реалізує себе через інформаційно-правовий вплив на свідомість та волю людей, їх поведінку, забезпечуючи регулятивну, охоронну та виховну дію права [1, с. 8].

Дійсно, у зв'язку з поширенням ідей гуманізму права та справедливості, розвитком інтеграційних підходів до розуміння взаємозв'язку права та людини, зниженням актуалізації правової традиції раціоналістично-формального сприйняття права у сферах правотворчості та правозастосування, особливим призначенням ГПП в аспекті зміцнення правопорядку та захисту інтересів суб'єктів господарювання та держави включення інформаційної функції до групи соціальних функцій права є аргументованим та доцільним.

Однак виключно такий підхід не відображає всю правову природу інформаційної функції в контексті галузі ГПП. Сучасні тенденції інформаційності судової влади взагалі та інформати-



заці судочинства зокрема вказують на конвергенцію та глибоку інтегрованість інформаційної функції в реалізацію суто юридичних напрямів впливу на суспільні відносини щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань. У цій частині дана функція ГПП проявляється одразу в кількох аспектах, одночасно демонструючи наявність діалектичних зв'язків із виховною, регулятивною, охороною функціями ГПП: забезпечує формування уявлення про належну процесуальну поведінку та наслідки недобросовісної процесуальної діяльності в господарському судочинстві; задовольняє інформаційні потреби суб'єктів щодо процесуального порядку діяльності господарського суду з розгляду та вирішення справ, процедури та форм звернення за захистом прав в господарські суди, обсягу прав та обов'язків у господарському судочинстві; спонукає розуміння суспільством реалізованої державою концепції судової реформи, принципів діяльності правових інститутів судової влади та правової моделі судового захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави.

Тому пропонується інформаційну функцію ГПП розглядати одночасно в сенсі нормативістського та юридичного призначення, а також соціальної наповнюваності галузі ГПП. Крім того, такий висновок зумовлюється і характеристикою самої ГПП як самостійної галузі права, яка поєднує в собі соціальну та юридичну природу.

У межах ГПП інформаційна функція виконує свої особливі завдання та має певні специфіки відносно інших функцій права:

1) формує належні процесуальні знання потенційних учасників чи учасників господарського судочинства на підставі необхідної для певної дії правової інформації;

2) забезпечує комунікацію господарського суду та інших учасників господарського судочинства;

3) детермінує обмін, отримання, використання правової інформації на стадіях позасудового захисту прав суб'єктів господарювання, досудового, судового вирішення господарських спорів;

4) впроваджує систему ГПП в національний інформаційно-правовий простір та міжнародну інформаційну систему;

5) збільшує соціальну значущість правової інформації щодо діяльності господарських судів, результативності захисту прав у господарському судочинстві, якості судового захисту;

6) розповсюджує державну ідеологію захисту прав в господарських судах;

7) акумулює інтерес та зацікавленість суспільства, суб'єктів господарювання, громадян до здійснюваних судових реформ та їх результатів;

8) формує передумови для суспільного контролю у сфері дотримання процесуальних норм, ефективності та реалізації механізмів захисту прав в господарському судочинстві, відповідності послуги щодо здійснення правосуддя господарськими судами європейським стандартам;

9) адаптує протекціоністську державну судову модель у суспільне сприйняття та практичне застосування.

Виконання цих завдань забезпечує досягнення головної мети господарського судочинства – захисту та відновлення прав та законних інтересів осіб, які згідно зі ст. 1 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) мають право звернення до господарського суду.

Головною особливістю інформаційної функції ГПП є її інструменти, суб'єкти, принципи та засоби реалізації.

Провідну інструментальну цінність у сенсі досліджуваної функції представляє правова інформація, яка має ознаки релевантності в площині правової визначеності, з приводу якої або у зв'язку з якою і виникають суспільні відносини щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань господарського спору, що підлягають регулюванню господарським процесуальним правом.

Сама ж функція здійснюється судами, судьями, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Державною судовою адміністрацією України, Пленумом Верховного Суду, Верховною Радою України, Президентом України, Вищою радою правосуддя, Вищими органами суддівського самоврядування у визначеній законодавством формі та в межах наданих повноважень, учасниками господарського судочинства.



Основними принципами реалізації інформаційної функції ГПП виступають:

1. Інформаційна відкритість або доступність правової інформації. Зазначений принцип отримав своє закріплення в Законі України 02.06.2016 № 1402 «Про судоустрій і статус суддів» у ст.11, згідно з якою судові рішення, судові засідання та інформація щодо справ, які розглядаються судом, є відкритими, крім випадків, установлених законом; інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого є відкритою та має бути невідкладно оприлюдненою на офіційному веб-порталі судової влади України, крім випадків, установлених законом; особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис із використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом [8]. Окремі положення щодо доступу містить ст. 4-4 ГПК України, Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV «Про доступ до судових рішень», Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації».

2. Достовірність правової інформації. З метою впорядкування офіційного оприлюднення нормативно-правових актів суб'єктів, що їх приймають Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, забезпечення регулювання суспільних правовідносин на підставі чинних актів, запобігання перекручення їх змісту встановлено порядок оприлюднення та перелік офіційних друкованих видань [9]. Судові рішення відображені в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Окремої уваги потребують питання встановлення достовірності доказів (як виду правової інформації) в господарському судочинстві. Відповідно до п. 1. Постанови Пленуму ВГСУ 23.03.2012 № 6 «Про судові рішення» рішення з господарського спору повинно прийматись у цілковитій відповідності з нормами матеріального і процесуального права та фактичними обставинами справи, з достовірністю встановленим господарським судом, тобто з'ясованим шляхом дослідження та оцінки судом належних і допустимих доказів у конкретній справі [10]. Як зазначає Степанова Т.В., заздалегідь визначити достовірність отриманих доказів суд не може, оскільки виключно після перевірки та оцінки доказів можна переконатися в тому, які з них відповідають дійсності [11, с. 27]. Тому згідно зі ст. 43 ГПК України господарський суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом [12]. У проекті ГПК України пропонується виокремлення статті 79 щодо достовірності доказів [13].

3. Своєчасність отримання правової інформації. Певні складнощі виникають під час визначення поняття та основних критерії даного принципу. Адже сам термін «своєчасність» є оціночним поняттям, а в ГПП набуває різного змісту в залежності від виду правової інформації, суб'єктів, які бажають або повинні її отримати та мети використання. По-перше, сама інформація може бути отримана невизначеним колом суб'єктів (потенційними учасниками господарських процесуальних відносин) для загального ознайомлення, аналітики, дослідження, навчання тощо. Вона є публічною та відображена на офіційних інтернет-сайтах Верховної Ради України, Судової влади, Верховного Суду України, в Єдиному державному реєстрі судових рішень, збірниках судової практики, публікаціях у ЗМІ, наукових виданнях, у залі судового засідання (крім випадків, встановлених законом) тощо. По-друге, інформація щодо конкретної господарської справи, в порядку її розгляду господарським судом, отримується учасниками господарського судочинства в межах, встановлених ГПК України. Протягом судового процесу своєчасність набуває своїх певних процесуальних ознак. Так, у судовій практиці трактування своєчасності пов'язано з поняттям процесуального строку, точніше – з його межами. Зокрема, така позиція Пленуму ВГСУ викладена в Постанові від 17.05.2011 №7 [14]. Тому в господарському судочинстві питання своєчасності будуть ґрунтуватися на дотриманні процесуальних строків, які встановлені процесуальним законодавством або господарським судом. Проблемним бачиться питання щодо реалізації принципу своєчасності в процесі доказування, адже ГПК України не містить імперативних строкових меж їх подання. Більш зважений підхід прослідковується в ст. 81 проек-



ту ГПК, в якій позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази разом із поданням позовної заяви, а відповідач, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази разом із поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи [13].

Висновки. Інформаційну функцію ГПП можна розглядати як: певний напрямок впливу на суспільні відносини щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань, спрямований на забезпечення правового інформування суб'єктів різних рівнів (судів, громадян, юридичних осіб, адвокатів, державних органів тощо); формування уявлення належної законної процесуальної поведінки, поваги до процесуального закону та діяльності господарських судів шляхом інформаційної відкритості, достовірності та своєчасності.

Список використаних джерел:

1. Антошина І.В. Інформаційна функція українського права / І.В. Антошина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mgu.edu.ua/docs/vchen_rada/disertacii/antoshina_kd.pdf.
2. Скакун О.Ф. Теорія права і держави / О.Ф. Скакун. – К. : Алерта, 2012. – 524 с.
3. Гуржій Т.О. Система функція адміністративно – процесуального права України / Т.О. Гуржій // Вісник запорізького національного університету. – № 2. – 2012. – С. 124–129.
4. Радько Т.Н. Функции права. Общая теория права. Курс лекций / Под ред. В.К. Бабаева. – Н. Новгород, 1993. – С. 274.
5. Бачило И.Л. Глобальная информатизация и право / И.Л. Бачило // Факт. Информационно-аналитический журнал. – 2000. – № 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fact.ru/www/arhiv5s81.htm>.
6. Фаткуллин Ф.Н. Проблемы теории государства и права: Курс лекций / Науч. ред. М.Н. Марченко. – Казань : Изд-во Казанского гос. ун-та, 1987. – 336 с.
7. Матійко М.В. Інформаційна функція цивільного права : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, Одеса, 2009 / М.В. Матійко. – С. 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/793/Автореферат%20Матійко.pdf?sequence=1&isAllowed=y> С.18.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
9. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503/97>.
10. Про судові рішення : Постанова Вищий господарський суд від 23.03.2012 № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006600-12>.
11. Степанова Т.В. Доказування та докази в господарському процесі України : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Спеціальність 12.00.04 – Господарське право; господарське процесуальне право Одеса – 2002. – С. 188 / Т.В. Степанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.hozpravo-odessa.com/attachments/article/224/disser_stepanova.doc.
12. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56
13. Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів № 6232 від 23.03.2017 188 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.
14. Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України : Постанова Пленуму ВГСУ 17.05.2011 № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007600-11>.

